

УДК УДК 78.421
DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-4-84-89

Козир А. В.

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
kozyr7@ukr.net
orcid.org/ 0000-0003-3124-975X

Кучменко Е. М.

доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
kuchmeh@yahoo.com
orcid.org/ 0000-0003-1311-4181

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У СТУДЕНТІВ З КНР У ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШАХ УКРАЇНИ

У статті розглядається процес формування виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів Китаю в процесі фортепіанного навчання та особливості фортепіанного навчання студентів з Китаю в педагогічних університетах України.

Проблеми міжнаціональної взаємодії народів, що живуть у цивілізаційному просторі, завжди були у полі зору не тільки політики, соціології, але й педагогіки (А.Алексєєва, М. Волков, В. Горбунова, Г. Комаров, Л. Майковська та ін.). Зміст державних програм з освіти та просвітницької діяльності як України, так і Китаю спрямований на гармонійний духовний, інтелектуальний, естетичний, творчий розвиток дітей та молоді. Ефективність всебічної реалізації всіх потенціалів особистості зумовлена рівнем кваліфікації фахівців, які здійснюють педагогічні впливи на різних етапах її становлення. Відповідно до вимог сьогодення підготовка спеціалістів у галузі музичної освіти скеровується у напрямку вдосконалення процесу набуття професійних знань, умінь і навичок та здатності застосовувати їх у практичній діяльності із врахуванням особливостей розвитку науково-технічних процесів і їх впливу на смаки і методи реалізації можливостей кожної особистості.

Стратегія музичної освіти сучасного Китаю спрямована, з одного боку, на підтримку національних традицій, а з іншого – на інтеграцію у світовий освітній простір, через культурні взаємовпливи, із збереженням своєї самоідентичності, але із врахуванням новаторських здобутків щодо освітньої складової.

У межах реалізації освітньої стратегії щороку до педагогічних вишів України вступає значна кількість китайських студентів, які прагнуть ознайомитися із особливостями педагогічної освіти в Україні та, спираючись і використовуючи її здобутки, отримати відповідний фах згідно до їх здібностей і бажання. У формуванні професійної майстерності майбутніх педагогів-музикантів Китаю під час навчання в українських вищих навчальних закладах одним із найважливіших компонентів є фортепіанна підготовка. Виходячи з вищезазначеного, слід підкреслити нагальність та необхідність всебічного вивчення й розв'язання проблеми формування виконавської майстерності у студентів з КНР під час фортепіанного навчання в педагогічних вишах України.

Ключові слова: особливості підготовки, виконавська майстерність, методика музичного навчання, майбутній педагог-музикант Китаю, ВНЗ України.

Постановка проблеми. З розвитком процесів глобалізації все більш нагальними стають дослідження щодо особливостей національного духу, народної культури, історичного минулого, мистецтва, традицій народів, які мешкають на одній території. Цими проблемами займаються як українські (Е. М. Кучменко, А. В. Козир, О. П. Щолокова), так і китайські дослідники (Дінь Юйлін, Цзоу Хуаньцзін, Пань Іхе, Чжан Чжунцян). Як для України, так і для Китаю важливо досліджувати як різноманітні

аспекти міжкультурної взаємодії так і проблеми культурної регіональної ідентичності. Китайський дослідник Лі Пін з філософської точки зору досліджує феномен регіональної ідентичності [1]. Його дослідження відповідають державній стратегії Китаю. Глобальні і локальні проблеми переплітаються і покликані, перш за все, зберегти національну культурну специфіку, культурну особливість народів, які проживають на його території. Вирішення таких проблем можливе «на рівні регіональної культурної політики, що враховує геополітичні, господарсько-економічні, історико-культурні та інші фактори конкретних внутрішніх регіонів країни» [2].

На думку А. Козир, Е. Кучменко педагогічний аспект даної проблеми, як правило, розглядається в контексті завдань національної проблематики, оскільки врахування полікультурних і поліетнічних особливостей держави обов'язково є одним з пріоритетних національних стратегічних завдань і цінностей суспільства в цілому. Ця ж позиція прослідковується і в педагогічній науці Китаю, а саме – представлена положеннями теорії і практики національного виховання. Бо завданням кожної держави є – виховати громадянина своєї держави, патріота, який сповідує і наслідує принципи гуманізму [3].

Під час навчання китайських студентів на музично-педагогічних факультетах у вищих навчальних закладах України ставиться мета – сформувати у них високу виконавську культуру, яка забезпечуватиме багатоплановість їхньої діяльності у школі із дотриманням власної національної ментальності, дотримання традицій у педагогічно-виконавській діяльності та поєднання їх з культурою інших шкіл. Щодо фортепіанного навчання майбутніх педагогів-музикантів з Китаю у педагогічних вишах України передбачається і оволодіння ними технікою гри на інструменті в її широкому розумінні. Тобто, студент повинен оволодіти комплексом технологічних засобів, необхідних для реалізації художніх задумів; набути інтерпретаційних умінь; розвинути музичні здібності; опанувати педагогічний репертуар; засвоїти методи роботи над музичними творами; сформувати виконавські манери та сценічну культуру; передбачається розвиток інтелектуальної, естетичної та духовної сфер.

Слід відмітити, що у фортепіанному навчанні китайських студентів провідну роль відіграють невербальні комунікативні засоби та показ педагога. Це пов'язано з тим, що переважна більшість китайських студентів не дуже добре володіють українською мовою [4].

На сьогодні настала нагальна потреба розглянути різні підходи щодо проблеми формування виконавської майстерності, які відбулися під час її трансформації як за суттю, так і за методами їх розв'язання. Аналізуючи наукові дослідження можна зробити висновок, що на цю проблему існує розмаїття поглядів, що говорить про її складність та багатогранність. З цим і пов'язаний постійний інтерес дослідників до цієї проблеми, що говорить про **актуальність обраної проблеми**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія «майстерність» у різних галузях наук висвітлена: в філософії (Ю. Борєв), естетиці (А. Радугін), психології (К. Платонов, А. Ребер), педагогіці (А. Кузьминський). До наукового обігу введені дотичні їй категорії: «педагогічна майстерність» Ю. Азаров, Ю. Бабанський, Л. Байкова, В. Сухомлинський, І. Зязун і ін.), «майстерність учителя музики» (А. Болгарський, Г. Гопкало, О. Реброва, Лін-Хай та ін.), «виконавська майстерність» (С. Барвік, І. Шейко та ін.), «виконавська майстерність учителя музики» (Г. Гусейнова, І. Назаренко, Лі Данься, Лу Тао та ін.).

Теорія та методика музичного виконавства досліджуються з різних аспектів: специфіки інструментального виконавства – Н. Гуральник, В. Москаленко та ін.; формування виконавської майстерності студентів – В. Белікова, О. Щолокова та ін.; теоретичної та практичної інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики – О. Отич, Г. Падалка та ін.; викладанню музичних дисциплін у педвишах України – Ван Бінь, Т. Бодрова, Чжан Цзе, Шутуан та ін.; формуванню виконавської майстерності – М. Анисимов, В. Федоришин та ін. Головна увага дослідників спрямована на сутність виконавського процесу і виокремлення низки загальних якостей і властивостей виконання.

Такі педагоги-музиканти, як: Б. Брилін, Ван Бін, Лу Тао, Г. Падалка, О. Щолокова, А. В. Козир та ін., вивчаючи специфіку фортепіанного навчання майбутніх учителів музики, одноставно визнають професійну значущість сформованості виконавської майстерності для педагогічної діяльності. Але, слід зазначити, що проблема вдосконалення піаністичної виконавської майстерності китайських студентів у педагогічних вишах України ще не достатньо висвітлена в науковій літературі.

Автори статті ставили за **мету** – теоретично обґрунтувати процес формування виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів Китаю в процесі фортепіанного навчання.

Відповідно до мети поставлені **завдання**, які пов'язані: по-перше, із сутністю та структурою поняття «виконавська майстерність» майбутніх педагогів-музикантів; по-друге, з'ясуванням особливостей фортепіанного навчання китайських студентів у педагогічних вишах України; по-третє, дослідити процес формування виконавської майстерності і виокремити критерії та рівні сформованості виконавської майстерності студентів з Китаю.

Основний матеріал. Професійна діяльність педагога-музиканта надзвичайно важлива і складна. На її значущість вказує те, що вчитель музичного мистецтва відіграє важливу роль у процесі становлення особистості учня як художнього творця. Про складність цього процесу говорить поліфункціональність педагогічної діяльності. Як свідчить практика, на уроках музичного мистецтва і у позаурочній діяльності вчитель одночасно є: диригентом, концертмейстером, виконавцем-інструменталістом та виконавцем-вокалістом. Всебічне вивчення різних аспектів цих складних явищ робить можливим констатувати, що система інструментальної підготовки вчителя музики загальноосвітньої школи докорінно відрізняється від підготовки інструменталістів-виконавців у мистецьких вишах. У визначеності сутності поняття «виконавська майстерність майбутніх педагогів-музикантів» потрібно враховувати саме педагогічну спрямованість їхньої виконавської діяльності, на практичну реалізацію конкретних розвивальних, виховних та навчальних цілей і завдань.

Характеризуючи поняття «виконавська майстерність» більшість дослідників вказують на такі його риси, як: досконалість, довершеність, високий рівень володіння вмінням та навичками в певній галузі. Майстерність за такої умови розглядається як цілісне явище, в якому художньо-образний зміст і техніка його втілення знаходяться у діалектичній єдності. Китайський дослідник Лу Тао дає наступне визначення поняттю «виконавська майстерність педагогів-музикантів», а саме, виконавська майстерність, це інтегральна властивість особистості, яка передбачає досконале володіння вміннями та навичками гри на музичному інструменті, умінням вільно й творчо його використовувати у власній виконавській діяльності; передбачає високий рівень виконавської компетентності; багатство і глибину духовного світу, що відбивається у особистісних інтерпретаціях музичних творів, що дозволяє досягти максимального художнього впливу на становлення особистості дитини та реалізувати багато інших педагогічних завдань [4].

Структура виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів складається з мотиваційно-вольового, когнітивно-цілісного та творчо-діяльнісного компонентів. На думку А. Михалюка, цей процес позначений складною саморегульованою підсистемою вищої освіти. Він має свою внутрішню організацію, яка зумовлена специфікою майбутньої професійної діяльності вчителя музичного мистецтва [5]. Одним із складових фортепіанного навчання китайських студентів на музично-педагогічних факультетах педагогічних вишів України є формування у них високої виконавської культури, яка покликана забезпечити багатоплановість їхньої діяльності у школі, і водночас не втрачати власної національної ментальності, традицій у педагогічно-виконавській діяльності, поєднувати їх з культурою інших шкіл.

Лу Тао підкреслює, що одним із завдань фортепіанного навчання майбутніх педагогів-музикантів з Китаю у педагогічних вишах України передбачається оволодіння технікою гри на інструменті в її широкому розумінні, тобто – комплексом технологічних засобів, необхідних для реалізації художніх задумів; набуття інтерпретаційних умінь; розвиток музичних здібностей; опанування педагогічного репертуару; засвоєння методів роботи над музичними творами; формування виконавської манери

та сценічної культури; розвиток інтелектуальної, естетичної та духовної сфер. Справа в тому, що у фортепіанному навчанні китайських студентів одну з провідних ролей відіграють невербальні комунікативні засоби і наочність. Це пояснюється не тільки недосконалим володінням українською мовою, але і завдяки їхній національній яскраво вираженій здатності добре повторювати, точно копіювати. З метою оптимізації процесу формування виконавської майстерності педагогів-музикантів Китаю у педагогічних вишах України були визначені й обґрунтовано доведені на практиці, методологічні підходи, загальнодидактичні й спеціальні принципи, педагогічні умови які сприяють їх фаховій підготовці. До методологічних підходів належать: особистісно орієнтований, діяльнісний підхід, компетентнісний. Формування виконавської майстерності ґрунтується також на загальнодидактичних та спеціальних принципах, а саме зв'язку теорії з практикою на базі системності, науковості, комплексності, послідовності, доступності, свідомості навчального процесу. Водночас Лу Тао наголошує на спеціальних принципах: принцип стимулювання музично-пізнавальної активності, принцип «аутодидактики», принцип опори на набуття та застосування у власній практичній діяльності художньо-творчого мистецького і життєвого досвіду, принцип орієнтації на досягнення творчої педагогічно-спрямованої взаємодії за слухачькою аудиторією [6].

Слід відмітити, що підґрунтям для використання вищезазначених принципів у навчальному процесі педагогічних вишів України в плані підготовки китайських студентів-музикантів є розробка спеціальних педагогічних умов формування виконавської майстерності, а саме, використання різних технічних засобів, які покликані допомогти у здобутті музичної інформації, організації різнобічної самостійної роботи щодо удосконалення виконавської діяльності, забезпеченні інтеграції мистецьких знань, створенні «ситуацій успіху» [3].

З урахуванням сутності та структури виконавської майстерності, методологічних підходів, спеціальних принципів та педагогічних умов її формування Лу Тао говорить про створення моделі, яка могла б бути орієнтиром у організації експериментального навчання майбутніх педагогів-музикантів Китаю в педагогічних вишах України [6].

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, можна зробити наступний висновок у контексті проблеми формування виконавської майстерності у студентів, майбутніх педагогів-музикантів з КНР у вищих навчальних закладах України: виконавську майстерність слід розуміти як інтегральну властивість особистості, яка передбачає: по-перше, досконале володіння вміннями та навичками гри на музичному інструменті; по-друге, вільне й творче їх використання у власній виконавській діяльності; по-третє, високий рівень виконавської компетентності; по-четверте, багатство та глибину духовного світу, що втілюється у створенні яскравих особистісних інтерпретацій музичних творів із урахуванням сучасних методів їх виконання та модних течій, які дозволяють досягти максимального художнього впливу на становлення особистості та реалізації багато інших педагогічних завдань. Проте слід зазначити, що велике значення мають і національні цінності, які відносяться до класу узагальнюючих глобальних цінностей. Національні цінності характеризуються як феномен, але слід відмітити і диференціацію по лінії їх етнічного змістовного наповнення. В. Шульгіна, посилаючись на С. Кримського, зауважує, що глобалізація, маючи достатні досягнення у техніці, комунікативній сфері, все-таки натрапляє на «непереборну культурну диференціацію людства» [7]. Як зазначає Е. Кучменко, в основі розуміння культурної диференціації лежить осмислення сутності етнопсихологічного порядку [8]. З урахуванням того, що Китай, як і Україна, мають надзвичайно поліетнічний і багатонаціональний потрібно звертатися до двох факторів – об'єктивного (політика держави в національному питанні) і суб'єктивного (розвиток кожної особистості як представника і суб'єкта нації, держави, що знайшла в ній своє місце і визначила та ідентифікує себе з цілісним соціумом нації) [9]. Саме на основі визначених підходів до питання про націю формується у Китаї стратегія національного виховання [3]. Китайська педагогічна наука велику увагу приділяє етнопедagogіці в її зв'язку з етнопсихологією (Цяо Яна, Саун Цінвеня та ін.), які вважають, що педагогічні проблеми, які на сьогодні стоять перед сучасною школою, неможливо вирішувати без «цілісної панорами

педагогічної культури людського суспільства» та етичних особливостей педагогічної системи кожного народу. Водночас він зазначає певні складності використання етнопедагогічного ресурсу в китайській школі, наголошуючи на двох причинах: педагогічній і соціальній [10].

Література

1. Ли Пин. Культурная регионализация в условиях межкультурного взаимодействия (на примере Автономного района Внутренней Монголии КНР): автореф. дис. ... канд. филос. наук. Чита, 2007. 19 с.
2. Реброва О. Є. Актуальні аспекти підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін в умовах полікультурного середовища. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. статей. Серія «Педагогіка і психологія». 2007. Вип. 13. Ч. II. С. 171–177.
3. Козир А. В., Кучменко Е. М. Мистецькі національні традиції як методична основа у формуванні освітнього простору Китаю. *Сучасна мистецька освіта*: Матеріали міжнародних науково-практичних читань. Київ, 2018. Вип. 2. С. 34–43.
4. Лу Тао. Особистісно-орієнтований підхід як засіб ефективного формування виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів Китаю. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*: зб. наук. праць. 2018. Вип. 24 (29). Ч. I. С. 91–96.
5. Михалюк А. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського мистецтва. Київ: Ліра-К, 2016. 220 с.
6. Лу Тао. Проблема формування виконавської майстерності в теорії та методиці музичного виконавства. *Наукові записки*: зб. наук. праць / ред. кол. В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Серія «Педагогічні науки». Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2017. Вип. 157. С. 215–219.
7. Шульгіна В. Д. Національна освіта України в умовах розвитку процесів глобалізації. *Науковий часопис. Теорія і методика мистецької освіти*: збірка наукових праць. Київ, 2004. Вип. 1 (16). С. 21–25.
8. Кучменко Е. М. Історіографічний огляд міжкультурного діалогу та самоідентичності в політиці. *Культура Полісся*. Серія «Історичні науки». 2018. Вип. 90. С. 152–162.
9. Антошко М. Фортепіанне мистецтво Китаю. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 50–52.
10. Янь Чжихао. Проблеми фортепіанного мистецтва Китаю у працях китайських дослідників. *Українська музика*. 2017. № 4 (26). С. 94–101.

References

1. Li Ping. (2007). Kultumaia rehyonalyzatsiya v uslovyakh mezhkulturnoho vzaemodistvyia (na prymere Avtonomnoho raiona Vnutrennei Monholyy KNR) [Cultural regionalization in the context of intercultural interaction (on the example of the Inner Mongolia Autonomous Region of the PRC)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chita [in Russian].
2. Rebrova, O.E. (2007). Aktualni aspekty pidhotovky maibutnykh uchyteliv mystetskykh dystsyplin v umovakh polikulturnoho seredovyshcha [Current aspects of training future teachers of art disciplines in a multicultural environment]. *Problems of modern pedagogical education – Problems of modern pedagogical education*, Vol. 13, II, 171 [in Ukrainian].
3. Kozyr, A.V. & Kuchmenko, E.M. (2018). Mystetski natsionalni tradytsii yak metodychna osnova u formuvanni osvithnoho prostoru Kytaiu [Artistic national traditions as a methodological basis in the formation of the educational space of China]. *Contemporary art education – Modern art education*, 2, 34 [in Ukrainian].
4. Lu Tao. (2018). Osobystisno-orientovanyi pidkhid yak zasib efektyvnoho formuvannia vykonavskoi maisternosti maibutnykh pedahohiv-muzykantiv Kytaiu [Personality-oriented approach as a means of effective formation of performance skills of future teachers-musicians of China]. *Scientific journal of NPU named after M. P. Dragomanova – Scientific journal of NPU named after M. P. Dragomanova*, 24 (29), I, 91 [in Ukrainian].
5. Mikhalyuk, A. (2016). *Formuvannia vykonavskoi kultury maibutnykh uchyteliv muzyky zasobamy ukrainskoho mystetstva* [Formation of performing culture of future music teachers by means of Ukrainian art]. Kyiv: Lira-K. [in Ukrainian].
6. Lu Tao. (2017). Problema formuvannia vykonavskoi maisternosti v teorii ta metodytsi muzychnoho vykonavstva [The problem of formation of performing skills in the theory and methods of musical performance]. *Scientific notes – Proceedings*, 157, 215 [in Ukrainian].

7. Shulgina, V.D. (2004). Natsionalna osvita Ukrainy v umovakh rozvytku protsesiv hlobalizatsii [National education of Ukraine in the conditions of development of globalization processes]. *Scientific journal. Theory and methods of art education – Scientific journal. Theory and methods of art education*, 1 (16), 21 [in Ukrainian].

8. Kuchmenko, E.M. (2018). Istoriohrafichniy ohliad mizhkulturnoho dialohu ta samo identychnosti v politytsi [Historiographical review of intercultural dialogue and identity in politics]. *Culture of Polissya – Culture of Polissya*, 90, 152 [in Ukrainian].

9. Antoshko, M. (2019). Fortepianne mystetstvo Kytaiu [Piano art of China]. *Young scientist – Young scientist*, 10 (74), 50 [in Ukrainian].

10. Yan Zhihao. (2017). Problemy fortepiannoho mystetstva Kytaiu u pratsiakh kytaiskykh doslidnykiv [Problems of Chinese piano art in the works of Chinese researchers]. *Ukrainian music – Ukrainian music*, 4 (26), 94 [in Ukrainian].

Kozyr A.

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Music Education, Choral Singing and Conducting of the National Pedagogical Dragomanov University
kozyr7@ukr.net
orcid.org/0000-0003-3124-975X

Kuchmenko E.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of World History and International Relations, Nizhyn Mykola Gogol State University
kuchmeb@yahoo.com
orcid.org/0000-0003-1311-4181

FORMATION OF EXECUTIVE SKILLS IN STUDENTS FROM PRC IN PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article considers the process of formation of performing skills of future teachers-musicians of China in the process of piano training and features of piano training of students from China in pedagogical universities of Ukraine.

Problems of interethnic interaction of peoples living in the space of civilization have always been in the field of view not only of politics, sociology, but also pedagogy (A. Alekseeva, M. Volkov, V. Gorbunova, G. Komarov, L. Maikovska, etc.). The content of state programs on education and educational activities of both Ukraine and China is aimed at the harmonious spiritual, intellectual, aesthetic, creative development of children and youth. The effectiveness of the comprehensive realization of all the potentials of the individual is due to the level of qualification of professionals who carry out pedagogical influences at different stages of its formation. In accordance with today's requirements, the training of specialists in the field of music education is aimed at improving the process of acquiring professional knowledge, skills and ability to apply them in practice, taking into account the development of scientific and technical processes and their impact on tastes and methods of each individual.

The strategy of music education in modern China is aimed on the one hand at supporting national traditions, and on the other – at integrating into the world educational space, through cultural interactions, while preserving its self-identity, but taking into account innovative achievements in education.

As part of the implementation of the educational strategy, a significant number of Chinese students enter Ukrainian pedagogical universities every year, seeking to get acquainted with the peculiarities of pedagogical education in Ukraine and, based on and using its achievements to obtain the relevant profession according to their abilities and desires. One of the most important components in the formation of professional skills of future Chinese music teachers while studying in Ukrainian higher education institutions is piano training. Based on the above, it is necessary to emphasize the urgency and the need for a comprehensive study and solution of the problem of forming performance skills in students from China during piano studies at pedagogical universities in Ukraine.

Key words: peculiarities of training, performing skills, methods of music education, future teacher-musician of China, universities of Ukraine.